

ELSŐKÉZBŐL IV.:

ÍRTA: LEHOCZKI PÉTER (RICZ)

FELIRATFORMÁTUMOS ÚTIKALAUZ TANÁCSSTALANOKNAK

Mielőtt tovább mennénk a régebben beígért témák mentén, egy gyors elméleti kitekintést tenénk arra, hogy milyen feliratformátumokkal találkozhat az, aki fordítani kezd. Ez a kis kalauz a főbb formátumok jellemzőit fogja taglalni, nem célja a teljesség igénye. Egyfelől, mivel annyi különféle ki-terjesztés, szövegtárolási módszer van, hogy nem érné meg összeszedni mindannyit, hiszen több köztük a speciális célra szánt formátum (pl. a kereskedelmi tévék által használtak).

De kezdjük is az elején. Tegyük fel, fordítani szeretnél és ki is választottad a neked tetsző animét, kisvideót vagy live actiont. A hozzá tartozó külföldi felirat beszerzése előtt (amivel átugorhatod a kézi időzítés kissé idegőrlő és monoton folyamatát) érdemes megtekinteni a művet, hogy mivel is állsz szemben pontosan. Ne csak a tartalomra figyelj, hanem arra is, hogy milyen egyéb elemeket látsz. Gondolok itt táblakiírásokra, egymást átfedő sorok gyakoriságára, mennyiségére, különféle animált megjelenő szövegekre stb. Ezekhez mérten célszerű belőni, mely formátumot kívánod a továbbiakban használni: az ASS-t vagy az SRT-t.

Az ASS formátum

Ez egy szöveges alapú formátum, amit az Aegisub mellett Jegyzetömbbel is (vagy a kiváltására gyakran használt Notepad++ programmal) megnyitható és szerkeszthető. Persze, ebben az

esetben rengeteg plusz információt (metaadatot) látsz az elején letárolva: ilyen a készítőprogram és a verzió szám, a felirat felbontása, a szerkesztés során korábban betöltött videó fájljának neve, a használt stílustároló, maguk a feliratban tárolt stílusok tulajdonságai. A tényleges megjelenő sorokat és az idő kódokat lejjebb tekerve mutatja a Jegyzetömb soronként egy csomó sorra jellemző beállítás, parancskódot követően.

Na, ezért használjuk ehhez a munkához kifejezetten a feliratszerkesztő programokat, és nem a Jegyzetömböt. Ezek a parancsok ugyanis nagyban meghatározzák, hogy mit és milyen kül-lemben látunk viszont a képernyőn. Alapbeállításból Arialt használnak az ASS fájlok, 2 pixel vastag kerettel és árnyékkal. Ezt a stílusszerkesztőben lehet módosítani, méretezni, viszonylagosan pozícionálni a numerikus billentyűzetnek megfelelő pontokra (a pozícionálás X,Y koordináták használatával finomhangolható, emellett az itt beállított pozíció egyben az adott stílus origóját is meghatározza), forgatni, színezní, betűközt adni, margót adni, hogy milyen messze legyen a videó szélétől a sor vége, emellett a keret és az árnyék vastagságát és a használt karaktertáblát (pl. ANSI, latin-2, UTF-8) megadni. Minden beállításunk mentést követően arra az egy stílusra lesz igaz.

„A sorok elejére írt parancs mindig az adott sor esetében bírálja felül a stílusának beállításait. Ezekből a parancsokból rengetegféle van...”

Célszerű ezeket a beállításokat úgy megadni, hogy a lejátszó könnyedén tudja igazítani a videóhoz, illetve minél magasabb a felirat felbontásának mértéke, annál nagyobb számokra van szükség a beállításnál. Példának okáért 704x396-os sztenderd méreten a dialógusoknak elég lehet a 24-es vagy 28-as betűméret (választott betűtípustól függően), míg 848x480 méreten már 30-33 nyomdai pontosnak kell lennie, 1280x720 HD-felbontáson pedig gyakorta 45-50 között szokott ez az érték mozogni. (A legfontosabbat nem mondtam: ne arra törekedjünk, hogy minél díszesebbek legyenek a dialógusok szövegei, hanem a háttértől jól elkülönülő, kontrasztos színben, könnyen olvasható méretben és betűtípusban.)

Az ASS képes formázóparancsokat is tárolni ún. bracketekben ({}).

Ezek, ha jól lezártuk őket, akkor normális esetben nem jelennek meg a szöveggel együtt. A sorok elejére írt parancs mindig az adott sor esetében bírálja felül a stílusának beállításait. Ezekből a parancsokból rengetegféle van, és később kívánok velük foglalkozni.

```

Listner - [i:\to do\fin\[Coalgirls] Ookami to Koushinryou - 01 (1280x720_Blu-Ray_FLAC).ass
[Script Info]
; Script generated by Aegisub 3.1.3
; http://www.aegisub.org/
Title: Default Aegisub file
ScriptType: v4.00+
PlayResX: 1280
PlayResY: 720
Last Style Storage: Spice and Wolf
Video Aspect Ratio: 0
Video Zoom: 6
Video Position: 0
Aegisub Scroll Position: 209
Aegisub Active Line: 210
Aegisub Video Zoom Percent: 0.500000
Audio URI:
D:/Szandra/Downloads/[Coalgirls]_Ookami_to_Koushinryou_(1280x720_Blu-Ray_FLAC)/[Coalgirls]_Ookami_to_Koushinryou_01_(1280x720_Blu-Ray_FLAC)_[2E5F2817].mkv
Video File:
D:/Szandra/Downloads/[Coalgirls]_Ookami_to_Koushinryou_(1280x720_Blu-Ray_FLAC)/[Coalgirls]_Ookami_to_Koushinryou_01_(1280x720_Blu-Ray_FLAC)_[2E5F2817].mkv
YCbCr Matrix: TV.601
Aegisub Video Aspect Ratio: c1.777778
Aegisub Video Position: 21401

[U4+ Styles]
Format: Name, Fontname, Fontsize, PrimaryColour, SecondaryColour, OutlineColour, BackColour, Bold, Italic, Underline, StrikeOut, ScaleX, ScaleY, Spacing, Angle, BorderStyle, Outline, Shadow, Alignment, MarginL, MarginR, MarginV, Encoding
Style:
spic,Calibri,31,&H00FFFFFF,&H00FFFFFF,&H001C1C1C,&H00FFFFFF,-1,0,0,0,100,110,0,0,1,2,0,2,10,10,36,0
Style: op1,H_Embassy
BT,45,&H00FFFFFF,&H00FFB100,&H00FFB100,&H00FF001B,0,0,0,0,100,100,0,0,1,2,1,2,10,10,38,0
Style:
end1,Banff,40,&H00FFFFFF,&H0000FFFF,&H000000FF,&H00000000,0,0,0,0,100,100,0,0,1,2,2,2,10,10,10,0
Style: epizodcim,Gill Sans MT
Condensed,55,&H000060C2,&H0000FFFF,&H00003C7A,&H00000000,-1,0,0,0,100,100,0,0,1,2,2,2,10,10,10,0
Style:
Default,Calibri,31,&H00FFFFFF,&H0000FFFF,&H00000000,&H00000000,-1,0,0,0,100,100,0,0,1,2,0,2,10,10,10,0
Style:

```

Egy átlagos ASS fájl Jegyzetömbben megnyitva.

Az ASS egy másik előnyös tulajdonsága, hogy képes szkripteket fogadni, futtatni a megfelelő plugin birtokában, beállításával. A harmadik igazából luxusképesség, de én kifejezetten szeretem emiatt: ha a sorok átfedik egymást időben, nem bontja szét külön képernyőn megjelenő sorokra. Hogy ez miért is lényeges és hasznos nekünk, azt a következő formátum esetén árulom el.

Hova használjunk akkor ASS-t? Ha fontos nekünk a felirat külleme, esztétikus megjelenése, akkor bizony elengedhetetlen a használata. Attól, hogy nem fogjuk kiaknázni minden lehetőségét, nem kell tartani. Viszont kifejezetten javallott ezt a formátumot minden olyan esetben használni, amikor rengeteg képi szövegkiírás van egy animében, mert a másik leggyakoribb formátummal ellentétben, sokkal könnyebb a kezelése, nem telítik a videó alját a különféle képre-írások szövegei.

Az SRT formátum

Az ASS előtt használták főleg, ma már inkább a live action és doramafordítókra jellemző a szubkultúránkban, ezen kívül ez a sztenderd formátum minden egyes filmhez, sorozathoz az interneten. Ez nem képes stílusokat kezelni, és felépítése is a végletekig leegyszerűsített: a Jegyzetömbös megnyitáskor csak egy időkódot fogunk látni, aminek van egy eleje meg egy vége (azaz mettől meddig tart a sor), majd maga a tényleges szöveg. A videón ez nagy méretű, vas-

kos alapbetűtípussal jelenik meg. (Amiből lehet pár probléma, de erről majd csak a cikk végén.)

Ezt már könnyedén szerkeszthetjük egy egyszerű Jegyzetömbbel is. A másik hatalmas előnye emellett az, hogy mivel szabványformá-

```

Lister - [i:\to do\ts\DDSH01.srt]
Fájl Szerkesztés Beállítások Kikódolás Súgó
1
00:00:00,934 --> 00:00:07,066
Meg szeretném mutatni neked az
igaz szerelemet.
2
00:00:07,291 --> 00:00:09,033
DOKI-DOKI
TANÓRÁK
3
00:00:09,034 --> 00:00:10,294
FELIRATOT KÉSZÍTETTE: MEMBER
4
00:00:10,295 --> 00:00:11,880
DOKI-DOKI
TANÓRÁK
5
00:00:11,881 --> 00:00:13,159
JÓ SZÓRAKOZÁST KÍVÁNOK! ;)
6
00:00:13,160 --> 00:00:17,239
DOKI-DOKI
TANÓRÁK
7
00:00:17,718 --> 00:00:22,712
Hát normális aggódni olyan apróságon,

```

Egy átlagos SRT fájl Jegyzetömbben megnyitva.

tumról beszélünk, gyakorlatilag bármely eszköz könnyedén kezeli. Aki YouTube csatornát vezet, annak is ebben éri meg a videóhoz szánt feliratot elkészíteni, amit a videóhoz feltölthet.

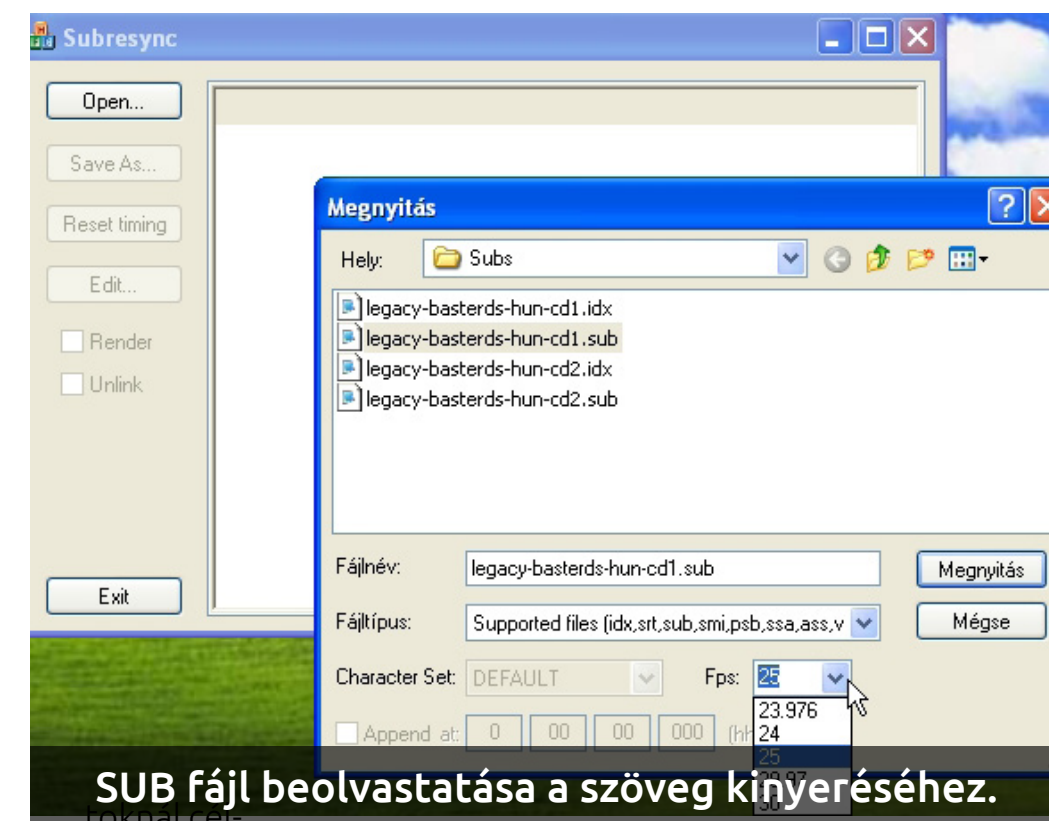
Azonban a beállítások kissé körülményesek. Pár parancsot fogad csak el, az is leginkább a félkövér/dőlt/aláhúzott és pár pozíció. Ha a különleges karaktert akarunk használni, akkor a karaktertáblát úgy kell Jegyzetömbben és Notepad++ eszközök közt megadni neki, ezzel elkerülve egyes karakterek torzulását vagy meg nem jelenését. Valamint, ami az ASS-nél kifejezetten hasznos volt az egymást átfedő soroknál, az itt szétbontásra kerül, ahogy az új sor megjelenik. Értsük: van egy 10 másodperces sorunk, ami alatt 4 alkalommal elhangzik valami nagyon rövid, akkor 6 részre vágja ezt a hosszú sort, hozzáillesztve azt, ami közben elhangzik. Ez a fordítás közben tud zavaró lenni, hogy a korábbi mondatot hozzá másoljuk, ezzel is fecsérelve az időnket és az energiánkat. Kijavítani és átállítani csak formátumváltással lehet, ugyanis a mentés során ugyanúgy szétválasztja, amit a szerkesztőben nem fogunk azonnal látni, csak is ha újra megnyitjuk a feliratot.

Akkor mégis mikor használjunk SRT-t, ha ilyen bajos? Élőszereplős filmeknél és sorozat-

szerű megtartani, illetve olyan animéknél is meghagyhatjuk, ahol a párbeszéd messze fontosabb, mint bármi más megjelenő kiírás.

A VOBSUB és a PGS

A hivatalos DVD- illetve Blu-Ray kiadványok feliratainak formátuma. Ezeket legfeljebb is alapanyagként lehet használni, hiszen a felirat szövegét ezek képként tárolják, és az indexfájljuk (IDX) nélkül gyakorlatilag használhatatlanok. Az ilyen feliratokat először külön programmal kell megnyitni, és az idő kódokhoz rendelt képekről optikai karakterfelismerővel (OCR) kiolvasatni a sorokat.

SUB fájl beolvasatása a szöveg kinyeréséhez.

Fontos megjegyezni, hogy a VOBSUB kiterjesztése (.sub) kissé csalóka lehet, hiszen a MicroDVD és a SubViewer formátumai is ugyanezeket használják. A különbség abban mérhető fel, hogy a VOBSUB képes egy minimális szövegformázásra, a képi letárolás ellenére, míg a MicroDVD-s és a SubViewer szöveges letárolás mellett képtelenek. Szóval, előbb mindenképp nézzétek meg egy videó alatt, mert erről ismerzik meg a különbség.

Az SMI

Egy különlegesebb feliratformátum ez is, amit érdemes előzőleg SRT-be vagy ASS-be konvertálni, mielőtt forrásként kezdjük el kezelni. Nem valami gyakori formátum, és a legnagyobb eséllyel is koreai feliratok esetén találkozhattok vele. Használni pedig felejtsük el, mert szöveges fájl ellenére igencsak korlátozottak a lehetőségeink szerkesztés tekintetében, ráadásul nem minden lejátszó képes rendesen kezelni.

Egyéb formátumok

Rengeteg egyéb színes, szagos és szélesvásznú feliratformátum van még, amelyekről lehetne írni, de teljesen felesleges, mivel csak nagyon elvétve találkozik velük az ember, illetve

„Könnyű beleesni abba a dizájneri csapdába, hogy a tipográfiai formáért feláldozzuk a funkciót.”

szinte esélytelen, hogy dolgozzunk vele (pl. a tévétársaságok által használt formátumok).

A feliratszerkesztés alapelvei

Természetesen itt is vannak szabályok, szempontok, amit mindenáron célszerű betartanunk. Egyet már elmondtam korábban: arra figyelni, hogy az ASS esetén választott betűtípusunk könnyedén olvasható legyen, és jól elüssön a háttértől, legyen kontrasztja.

Erre a legcélszerűbb egy alapbetűtípus hatását keltő darabokat választani, mint amilyen a Times család, de szép számmal lehet hasonlókat találni (pl. Liberation Serif, az Iwata család). Ezek az ún. talpas betűtípusok ugyanis könnyebben vezetnek a szemet olvasáskor. Persze, eltérhetünk a tömzsibb hatást keltő, nem talpas fontokra is, amennyiben a stílusuk nem zavaró az olvasásban (pl. Cuprum, OpenSans). Könnyű beleesni abba a dizájneri csapdába, hogy a tipográfiai formáért feláldozzuk a funkciót.

Egy nagyon rossz fontválasztás példája.

Öcsém, a fejedre ne kenjem a bölcsőzsírt...

(Ha pedig olvashatóság, hadd jegyezzem meg: van az a városi szóbeszéd arról, hogy a sok esetben lesajnált Comic Sans MS-t a diszlexiával küzdők nagy hányada sokkal könnyebben olvassa, mint bármelyik másik betűtípust. A valóság ezzel szemben az, hogy voltak erről tanulmányok, amelyek kimutatták, hogy ez koránt sincs így. A diszlexiával küzdők a célcsoporton végzett kutatás szerint a Helvetica, Courier, Arial, Verdana és a Computer Modern Unicode betűtípusokat voltak képesek a legfolyékonyabban olvasni. Ha valaki kíváncsi erre a tanulmányra, [ITT](#) meglelheti.

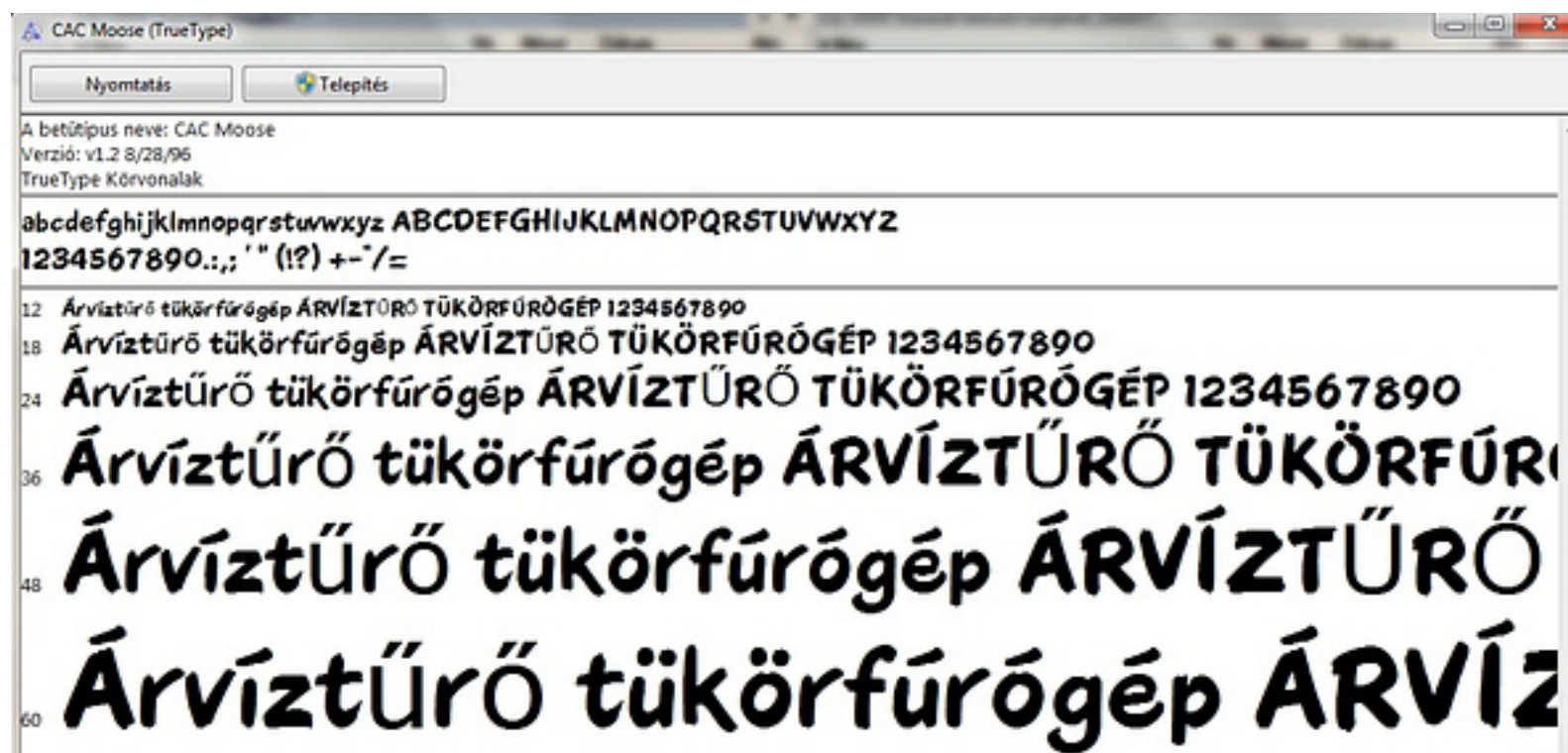
A kontrasztosságot általában vastagabb fekete kerettel lehet megoldani, amit tetszés szerint elszínezhethetünk sötétkékre, -zöldre, -lilára,

esetleg bíborra az adott mű hangulatához mérten. A szöveg többi részének viszont ebben az esetben világosnak kell lennie, de az a legegyszerűbb, ha fehéren hagyjuk.

A másik fontos kérdés, ami felmerülhet a konverziók esetén, a kódolás. A fájl kódolása ugyanis befolyásolja a megjelenést: a pl. orosz karakterkészleten hagyott feliratok, szövegrészek ugyanis eltérnek majd a végleges, formázott eredménytől. Ez a veszély csak akkor áll fenn, ha az adott ország nyelve a latin betűktől eltérő írásrendszert használ, illetve egyes esetekben régebbi feliratoknál. Az újabb feliratok már egységesen az ANSI-t használják kódolásra.

Ez még önmagában nem fog egy csomó problémát megoldani, hiszen ha a kiválasztott fontunkból egy különlegesebb karakter nem jelenik meg (leginkább az ő-Ő és az ű-Ű páros), akkor az nagy snassz, mert csak a betűtípusban nincs beállítva, nincs elkészítve. Olyankor vagy kiegészítéd azt a fontot (majd frissítéd a telepítését és az Aegisubban a font cache-t egy stílus szerkesztése-mentés párossal – ennek a menetét egy későbbi Elsőkézből részben bemutatom), vagy keresel egy másikat. Ha a kódolás miatt üt el a megjelenés, akkor egész egyszerűen nem fogja érzékelni a használni kívánt betűtípusunkat.

A harmadik kérdés a megjelenésben az, hogy mennyi szöveget akarunk megjeleníteni a képernyőn. Célszerű minél inkább tartani a két megjelenési sort: ha ezt túllépi, akkor vagy tagolnunk kell jobban az esetlegesen hosszú sorunkat, vagy visszavágni a szövegmenyiségből. A hivatalos feliratoknál két megjelenési sorban összesen 74 karakter jelenhet meg (megjelenési soronként maximum 37), és ebbe beletartoznak az írásjelek és a szóközök is. A rajongói fordítások annyi engedelményt tesznek, hogy ez a szigorú szabály nem számít, ellenben az alapelvét egész egyszerűen muszáj szem előtt tartanunk. Az Aegisub

Egy hiányos betűtípus.

Olvasható ez, csak túl hosszú fut az alján a szöveg.

Na, máris mennyivel olvashatóbb tördelten!

képes számolni az egy sorban leütött karakterek mennyiségét, amit módosíthatunk arra, hogy a szóközt és az írásjelet ne vegye figyelembe. Viszont így is lehetőleg törekedjünk arra, hogy 80-nál csak indokolt esetben legyen több (megjelenési soronként 40). A szem ugyanis ennyit képes kényelmesen végigolvasni legfeljebb.

A kettőnél több megjelenési sor pedig semmi esetben nem javallott (kivételesen, ha egymást fedő időben sok szöveg, de ilyenkor az újonnan befutót a képernyő tetejére tehetjük), hiszen az már esztétikailag kelt erőteljesen romboló hatást. Egyfelől, mert többet kitakar a szöveg, hosszabban a képernyő alján tartja a figyelmünket, és könnyebben elsiklunk pár fontos képi részlet felett.

Egy másik sarkallatos pont ennél a CPS figyelése: a karakter per másodperc mutató 15 fe-

lett kezd el vörösödni, 20-nál már téglavörösre vált, ezzel is jelezve, hogy ne igen haladjuk meg. Az indok hasonló a karakterszámbeli kérdéshez: a kényelmes olvasáshoz szükséges, hogy minél alacsonyabban tartsuk. (Nyilván vannak olyan animék, amik kifejezetten arra játszanak rá, hogy témérdek szöveget zsúfolnak be szűkös időtartamba, és mindenki elképesztő módon hadar... Ott nem lehet mit csinálni: ezeket a szabályokat el kell nagyrészt engedni.)

Persze, ezek nem köbevésett arany szabályok, amelyeket mindenképp be kell tartani, hanem olyanok, amik betartására törekedni kell. Hiszen nem minden mű egyforma, emiatt nem is alkalmazható maradéktalanul az összes. Viszont mindenképp arra kell gondolnunk, hogy magunk is fogyasztók vagyunk, nem csak feliratalkotók.